

אפשר להכריע את המאסטיטיס!

(מאמר שני)

הטעונים פיקוח מיוחד, ואשר בפעולתם התקינה תלויה בריאות העטין. ננסה להסביר את הדברים בצורה תמציתית.

מקובל בדרך כלל לראות את פעולת הגביע של מכונת החליבה כפעולת כף היד החולבת, אולם לדעת ד"ר שאלם אין הדבר מתאים למציאות. בחליבה מיכאנית מופרש החלב מהפטמה בכוח הוואקום. אם לא ייעשה דבר למניעת הדבר, עלול הוואקום להפריע למחזור הדם התקין בפטמה. לשם כך יש להעזר בפעולת האויר "הא-טמוספירי", החדר מהחוק, כדי להפעיל את מחזור הדם.

המפגע (הפולסאטור) משלח אויר לתוך המר-חב שבין רפידת הגומי וגביע המתכת. לחץ אויר זה, אל מול הוואקום שליד הפטמה, מאלץ את רפידת הגומי לעסות את הפטמה ובדרך זו מופעל לת בה זרימת הדם. הסברה קצרה זו מקרכת אויר תנו אל הבעיה הראשונה, והיא — רפידת הגומי של הגביע, או הנשיבה. פעימת רפידת הגביע — זוהי הפעולה החשובה ביותר במערכת החליבה המיכאנית כולה. כל ליקוי שהוא באחד החלקים האחרים (משאבת הוואקום, מווסת הוואקום, המפעם וכו') עשוי לשנות כהרף ובאופן ישר את תמונת (התרופות) רפידת הגומי.

כשנמנעת פעולה זו של הרפידה, שתכליתה עיסוי הפטמה, או ריווח (הפסקה) בוואקום הר-צוף, עלולה הריקמה להיפגע, ובכך נפתח הפתח למאסטיטיס.

צורת הרפידה ומצבה הם בעלי חשיבות הגדולה ביותר. כיום נפוצים טיפוסים שונים של רפידות, בעלי צורות שונות, עשויים גומי סינ-תטי או טבעי, ובעלי קוטרים פנימיים הנעים בין $\frac{3}{4}$ אינץ' ל- $1\frac{1}{2}$ אינץ'. במכונות, הפועלות בוואקום בן 12—15 אינץ' בגביע, רצוי, לדעת החוקרים הקליפורנאים, להיזקק לרפידות גומי שהקוטר שלהן אינו עולה על $\frac{3}{4}$ אינץ'. הוותרים קים שבמשתמשים במכונות חליבה זוכרים ודאי שזאת היתה הרפידה המקורית בשנים הראשונות

מדעני קליפורניה חקרו באופן יסודי את פעולות מכונת החליבה והם מבי-עים תקווה שבלימת המאסטיטיס אפ-שרית, כשיושם לב למצבה התקין של המכונה ולהפעלתה הנכונה...

אין כל אפשרות לקבוע בדיוק את מספר מית-קני החליבה המיכאנית שאינם כתיקונם כיום במשקי החלב שבארצות הברית. יש להניח שמס-פרם הוא רב ביותר. בניו-זילנד נערך סקר מקיף ונמצא ש-75% של המיתקנים אינם פועלים כראוי, או שהוואקום הוא בלתי יציב בהם.

ציוד לקוי פותח פתח למאסטיטיס, ובצורה בוגדנית ביותר, כיון שעל הרוב אין מאסטיטיס זה גלוי לעין, אולם הוא עושה את מעשי ההרס בתמידות. המאסטיטיס הזה מופר כבלתי-ספאצי-פי, ואין זה הכרחי שהחידקים יהיו מעורבים בהופעתו, ולכן אין בתרופות האנטיביוטיות כל תועלת במקרים כגון אלה. אולם למעשה סולל המאסטיטיס הבלתי ספאציפי את הדרך למאס-טיטיס המדבק, שגורמיו הם החידקים למיניהם ולזניהם השונים.

לפי בדיקותיו של ד"ר שאלם, העומד בראש צוות חוקרי המאסטיטיס בקליפורניה, יוצא ש-40 עד 50 אחוז של המקרים שאובחנו לפי שיטת קמ"ט הם מסוג המאסטיטיס הבלתי ספאציפי. הפגיעה בעטינים האלה היא בעיקר מיכאנית, בגלל השימוש הבלתי נכון במכונה.

נשאלת אם כן השאלה: היש לסלק לחלוטין את הציוד הקיים ולהחליפו בחדש? לא ולא! עונים המומחים מהצוות הנ"ל. אולם כל מיתקן חליבה, שיהא נתון לפיקוח מתמיד! פיקוח זה ותיקונים קלים מדי פעם ודאי שיעלו בכסף, אך לם אין כל ספק שהוצאה זו תתכסה כפר-כפליים על ידי התמורה עבור התנובה המוגברת.

מהמחקרים המסועפים בקליפורניה, אנגליה וניו-זילנד למדו לדעת אילו הם אבזרי המכונה

* ראה "משק הבקר והחלב", חוברת 34.

ייצור החלב ויגרום למאסטיטיס חריף. מן הראוי לספר כאן מה שקרה באחת החוות שבקליפורניה. בעלי משק זה בנו בית חליבה חדש מצויד במערכת חליבה חדשה מטיפוס הזרימה הישירה (pipeline). העדר מנה 400 פרות בעלות כושר הנבה גבוה. תוך חודש אחד של עבודה בבית החליבה החדש מתו 5 פרות ממאסטיטיס מקי (תרחורי — Gangrenous) ו־50 פרות אחרות נוגעו במאסטיטיס חריף. התנובה היומית של העדר פחתה ב־1850 ק"ג חלב, והיה הכרח לאחוז באמצעים מיד. בעל המשק הזמין את יצרן המכונה ואת המדריך האזורי, ואלה החליטו. לאחר סקר ראשוני, להיזקק לעזרת הצוות של ד"ר שאלם, ואמנם, כעבור 2–3 ימים, הגיעו למשק 3 מומחים וביניהם גם נורלנדר. מה שאלה גילו לאחר סקר קצר מדגים בצורה דראמטית כיצד ליקוי (או משגה) "קטן" יכול לגרום לאסון חמור. החשמלאי המוסמך, שהתקין את החוטים, היפנה זרם בן 220 וולט לתיבת הביקורת דרך מנוע חשמלי. התוצאה היתה — רק 170 וולט הגיעו לתיבת הביקורת. המפעמים קיבלו רק 6–8 וולט במקום 12–14 וולט שהיו זקוקים להם. הבופרים של המפעם הוצאו מכלל פעולתם התקינה וחדירת האויר האטמוספרי לגביעים נחסמה כליל; יצא איפוא שפטמות הפרות היו נתונות למעמס של וואקום רצוף. הפטמות התקשו, נוצר בהן גודש דם... והשאר כבר ידוע מהמסופר לעיל.

אולם בזה לא נסתיימה הפרשה. לאחר תיקון המתח, פעל המפעם כראוי כשהיה קר, אולם כאשר התחמם המפעם, סטה מפעולתו התקינה. נורלנדר ובא כוח בית החרושת מצאו, לאחר בדיקות נוספות, שתקלה זו מקורה בשיירי מאגנטיות, שנגרמה מחמת השיבושים במתח. לאחר שהותקן מפעם אחר נעלמו חיש סימני המאסטיטיס הקשים וייצור החלב חזר כמעט לרמתו הנורמאלית.

בביקורו הבא במשק הנ"ל החליט נורלנדר לבדוק מחדש את פעולת המפעמים. מבין 15 הפולסאטורים שהיו בפעולה משך חודש ימים, אחד היה משותק לחלוטין, שני היה במצב של "גסיסה", ועוד 3 "צלעו" כדבעי בפעילותם. בחי-

להופעת מכונת החליבה בשוק. במרוצת השנים סר חינה של רפידה זו משום שבגללה נתמשך זמן רב יותר ענין הרכבת החלקים, וכן חייבה רפידה זו ניקוי רב יותר וקפדני במיוחד. בה בשעה שרוב המומחים, מאנשי צוות ד"ר שאלם, ממליצים על רפידות צרות, הרי דן נורלנדר מספר מנסיונו שגם במשקים שמשתמשים ברפידות מרווחות יותר אין סכנת המאסטיטיס רצינית, אולם בתנאי שהוואקום מופעל בתכלית הדיוק וכל הטכניקה של החליבה המיכאנית היא ברמה גבוהה מאוד. נורלנדר מנסח את המלצות צוות החוקרים כדלהלן: "אם בבדיקות קמ"ט נתגלה שאחוז גבוה של פרות בהמלטה ראשונה ושניה נגועות במאסטיטיס, מן הראוי לנסות את השימוש ברפידות צרות כדי לתקן את המצב". ד"ר שאלם אומר: "הרפידה הצרה, שבגיון רתה דומה לכפפה, מצמצמת את פעולת הוואקום לקצה הפטמה בלבד. הגומי, הנתון במתח, מגפף באופן הדוק את הפטמה ומקטין את חץ על קצה הפטמה כשהרפידה מתרופפת (כש היא במצב תמוטה). כן מתברר שאין דרכה של הרפידה הצרה לוחל ול"טפס" על גבי הפטמה וזה מונע גירוי בלתי רצוי ומאפשר חליבה מושלמת יותר".

נאמר כבר לעיל שהרפידות הצרות טעונות טיפול קפדני מיוחד, והן גם מתבלות מהר יותר ומאבדות צורתן וגמישותן. בעדרים מסחריים גדולים בקליפורניה משמשות רפידות אלה בצורה תקינה כ־700 עד 1000 חליבות, ואחרי זה הן מוחלפות בחדשות.

הרפידות הצרות עשויות כרגיל גומי סינתטי; הן מתקיימות זמן רב יותר מאשר אלה שמגומי טבעי כיון שהן בלתי חדירות לשומנים, אולם אין הן כה גמישות. בעלי המשקים שהתחילו להשתמש ברפידות צרות נוכחו שהעבודה הנדרשת מהם משקיעים בהרכבת הרפידה ובניקויה משתלמת יפה תודות לתנובה המוגברת, שיפור טיב החלב וקיימוצים בתרופות אנטיביוטיות.

המפעם (הפולסאטור) ראוי לכינוי של "לב" קו הוואקום. אם הוואקום לא יפעל כשורה, תופרע פעולתה של מערכת החליבה כולה. מפעם בלתי תקין עלול לקצץ בצורה דראמטית את

יהיה נתון במצב של "חליבת-יתר" עם גמירת החליבה. הסיבות לחליבה בלתי מאוזנת כנ"ל נחקרו, ואלה הן העיקריות:

1. תאי וויטות פעימות פגומים במערכת המפר עם, המופעל בחשמל;

2. מתח-חשמל נמוך מדי, או הצמדת מספר רב מדי של מפעמים למתח;

3. המפעמים המגנטיים נטויים לצד אחד (הם צריכים להיות יצובים באופן אנכי) ליד ברז העמדה, ומכאן גרימת מעצור לבוכנה;

4. פתחי אויר סתומים.

במיתקני חליבה מסוימים מצוי מפעם מרכזי. המפעם היחיד הזה, השרוי בעמדה מרכזית, מפעיל מערכת של יחידות חליבה. נפח האויר המונע בכל פעימה תלוי בגורמים דלהלן: האורך והקוטר של קו המפעם, האורך והקוטר של צינור רות הגומי; נפח מרחב האויר בגביעים, ומספר המכונות בפעולה; גורם אחרון זה הוא מתחשר בים ביותר.

אחדים מבעלי מכונות חליבה נוכחו לדאבונם, שאין לקיים אחידות בפעולת הרפידות (בתנאי עומס-יתר של מפעמים מרכזיים), כשחל שינוי במספר היחידות המופעלות. סילוק (או השתקה) יחידה אחת גורם להתמוטטות רבת-עצמה יותר של הרפידות שביחידות הנתונות בעבודה. ולהי- פך, כשמתווספת יחידת חליבה בפעולה, חלה האטה בתיפקוד הרפידות. הגבת הפרות על פער לה רפויה זו של הרפידות היא (לעיתים קרובות) — עצירת החלב.

רפידות "נירפות" כאלה גורמות לגודש-דם בפטמות, והרי לפניך מאסטיטיס בשלב התהוו- תו. לדעת המומחים אין להטיל על מפעמים מרכזיים למעלה מ-3 יחידות חליבה לכל פתח של מפעם.

יש מן הענין במה שקרה באחד המשקים בקליפורניה, בו פעל מפעם בעומס יתר. בעל משק זה צייד את הרפת שלו בבית חליבה חדש. עם זרימה ישירה ומפעם מרכזי. מצב הבריאות של העדר היה תקין ב-9 השנים שקדמו לחידוש הציוד. עם הקמת המיתקן החדש יעץ לו סוכן בית החרושת (בניגוד לדעתו של מומחה בית החרושת) "לחסוך קצת כסף" ולהכפיל את מספר

נה בעזרת "מגביר המתח" הוכיחה שחמפעמים שהיו עדיין בפעולה חלבו צד אחד של העטין בקצב מהיר יותר (ב-10% בקירוב) מאשר את החלק השני של העטין; הפרש קטן אמנם, אבל חשוב למדי לגבי יעילות כללית בחליבה. גור- לנדר המליץ על הכנסת שינויים בצומתי מכונת החליבה, כדי שהפטמות האחורניות תיחלבה לפי יחס-חליבה רחב יותר; ניסיון מהעבר הוכיח לנורלנדר ששיטה זו קיצרה את זמן החליבה.

מכל המסופר לעיל ברור כשמש שבעל משק זה נשתכנע למדי שהציוד המיכאני לחליבה מחו- יב להיות מותקן כראוי ומופעל כדבעי.

ועכשיו יש לדון במפעמים. תפקידו של המפר עם הוא להכניס אויר ולהוציאו מהמרחב שבין רפידות הגומי וגביע המתכת. מהירות ועוצם התמוטה (התרופפות) של הרפידה, כן גם משך הזמן הדרוש לרפידה כדי להיפתח במלואה, תלוי בתנאים הבאים:

1. מרחק המפעם מהגביע;

2. קוטר צינורות האויר והניפלים שבין המפר עם והגביעים;

3. גודל פתח האויר שבמפעם.

כיון שאין עדיין סטנדרט לגבי הפרטים הנ"ל הרי כל יצרן של מכונת חליבה קבע לעצמו מיר- דות משלו, והוא מגיש לקונה גם הוראות מיוחדות בכל הנוגע למהירות הפעולה של המפעם (מספר המחזורים המלאים של הרפידה בדקה). חשיבות מיוחדת נודעת לשמירה קפדנית על מלוי הוראות אלה. נוסף לזה מוטל על בעלי המ- כונות לבדוק מדי פעם את המפעמים כדי להי- ווכח אם לא נתבלו או הצמיגו (נעשו דביקים), או שמא נסתם בהם פתח האויר. הליקויים האלה עלולים למנוע את הרפיית הוואקום בפטמות.

מפעמי-בוכנה מתבלים מהר מאוד מחמת חדיר- רת ליכלוך או חומרי שחיקה לתוך תא הבוכנה. מפעמים מושחתים מאפשרים לאויר, המיועד לג- ביעים, לתעות לתוך מערכת הוואקום. כשקורה דבר כזה, נמנעת תמוטת הרפידה, והאויר שח- דר לוואקום מטיל עומס נוסף על המשאבה. יש- נם מפעמים החולבים שתי פטמות בבת אחת; אם זוג אחד של רבעים נחלב בקצב מהיר יותר מהשני, הרי מסתבר מאליו שחלק אחד של העטין

אלה גם חיטוי הגביעים, בין פרה לפרה הוא חסרת-תועלת. וכל זה בגלל העדר פתח האויר הזעיר!

לדעת נורלנדר ניתן ליקוי זה לתיקון חלקי ע"י קידוח חור זעיר, בעל קוטר של 0.8 מ"מ, בצומת לשם החזרת אויר מהחור. בצידו החדש מהזמן האחרון מצוי כבר חור אויר כנ"ל (אלא שיש לזכור שהוא נסתם על נקלה!), אולם בצידו הישן אין למצוא תיקון זה. חשיבות רבה נודעת לביקורת המתמדת כדי להיווכח אם חור זה אינו סתום.

הגברת הוואקום מגבירה את הרחקת החלב מהצינור. רוב בעלי המכונות יודעים זאת, ויש כאלה שמתפתים להגביר את הוואקום כדי להרשיש את כל תהליכי החליבה. גם מכאן נשקפת סכנה לעטין.

רמת וואקום שבין 12 ל-14 אינשט ליד גביעי הפטמה היא הרמה הרצויה והיעילה, כשמשמש תמשים ברפידות צרות; זוהי דעת החוקרים הקליפורנאים. אולם רמה זו עלולה להיות גבוהה מדי כשמשמשים ברפידות רחבות והוואקום המיוחד "מזחיל" את הגביעים אל על בטרם נסתים תהליך החליבה. בתנאים אלה מסתיימת כביכול החליבה בטרם הורק כל החלב מהעטין. בוקרים רבים נוהגים במקרה זה להשהות את המכונה על גבי העטין כדי להוציא את יתרת החלב, אולם הארכת פעולת הגביעים היא למעשה חסרת-תועלת, והתוצאה היא: פגיעה ברקמת העטין ומאסטיטיס.

מיתקן חליבה אידיאלי צריך להיות מצויד כך שוואקום אחיד ככל האפשר ישרור בגביעי הפטמה. לשם כך דרושים, לדעת החוקרים הקליפורנאים, תנאים אלה:

1. משאבת וואקום בעלת כוח קליטה מתאים למאכסימום של יחידות-חליבה שתהיינה בשימוש; בדרך זו ניתן להבטיח שלא יחול שינוי ברמת הוואקום עם כל שינוי במספר היחידות המופעלות;

2. מיכל וואקום רוזבי שיותקן בקירבת המשאבה או צנצנת-כינור (receiver jar) כשהמיתקן הוא בעל זרימה ישירה; דבר זה חשוב ביותר במיתקן עם זרימה ישירה, כיון

יחידות החליבה לגבי המפעם היחיד. הדבר נראה לו, לבעל המשק, והוא הפעיל שש יחידות במ"קום השלוש, שמותר היה להעמיס על מפעם יחיד זה. כן הוא השתמש ברפידות רחבות בעלות מבנה רפוי.

צרות צרורות תקפו את העדר הזה מיד עם הפעלת המיתקן הזה. דן נורלנדר, שהוזמן למשק על ידי הרופא הווטרינארי, היה מופתע. המאסטיטיס השתולל כאש-אוכלה. פסילת פרות מחמת מחלות עטין "קפצה" שלוש מונים לעומת מה שהיה לפני התקנת הציוד החדש. 80 פרות סולקו במשך השנה הראשונה ועוד 72 היה הכרח להוציא במשך שנת 1958. תרופות אנטיביוטיות לא הועילו כלל.

לא נדרשה חקירה רחבה כדי לגלות את סיבת האסון. נורלנדר העיר לבעל המשק על המשגה, והלה רבש מיד מפעם נוסף והחליף את הרפידות הרחבות בצרות. תוך שבוע אחד בלט לעין כול השינוי לטובה. הפרות נענו מיד לשיפורים במיתקן, "מסרר" את כל החלב ברצון... ולא הר פיעו שוב מקרים חדשים של מאסטיטיס.

פתח-אויר בצומת הוא "תנאי בל יעבור" בכל מיתקן חליבה מיכאני, כשהחלב נדחף אל על, בכיוון הפוך לכובד. במיתקן עם זרימה ישירה פועלת המכונה גם כמעלית (לחלב) וזוהי, כמובן, בעיה בפני עצמה, כיון שהחלב מוזרם בכיוון הפוך לכובד. יש, אם כן, צורך בלחץ רב יותר מאחורי החלב מאשר לפניו. וכאן נדרשת העזרה של פתח האויר. אם אין פתח אויר, מוזרם החלב רק בכוח השאיבה של הרפידות; צינורות החלב מתמלאים חלב והוואקום ליד קצות הפטמה עולה ויורד בכל מחזור פעימה. החליבה מתאטה והר לכת, ואם הוואקום יורד עד לנקודה נמוכה ביותר, נופלים הגביעים.

זהו רק צד אחד של הצרה. בתנאים כגון אלה החלב נע ונד אחורה וקדימה בצומת ובגביעים. קצות הפטמות טובלות בחלב, ויתכן גם בחלב הננוע בחיידקי מחלה. כשהלחץ גובר, מאבדים, כנראה, קצות הפטמה של הפרות את יעילותם כשסתומי וויסות (cheek valves). וזוהי הזדמנות מיוחדת להדבקת עטין בריא בחיידקי מאסטיטיס של פרה נגועה, כיון שבמקרים כגון

לפתור בעיה זו על ידי השימוש ב"אשנבים" פלאסטיים שקופים, שמבעדם ניתן להבחין על נקלה את זרימת החלב בצינור.

אלה, המשתמשים במכונות חליבה מטיפוס הדליים הנשאים (Suspended), נוהגים, עם גמר החליבה, להטות את המכונה כלפי מעלה ומטה, בעוד המפעם בפעולה. מעשה זה מכופף את צינורות החלב וגורם לתנועה בוואקום. תצפיות שונות הוכיחו שהוואקום עלול לעלות במקרים כאלה עד ל-20 אינץש עם נוסת של 15 אינץש ואחרי זה יורד בבת-אחת. כפי שכבר הזכרנו לעיל עלול דבר זה לגרום לזיהום העטין בחיי דקים פתוגניים, כיוון שהחלב נדחק בתנאים אלה לתוך תעלת הפטמה. כל זה ניתן למניעה בדרך פשוטה ביותר: יש להפסיק פעולת המפעם לפני הסרת המכונה. לגבי מכונות חליבה מכל הטיפוסים יש להקפיד על הסרת הגביעים מהפטמות תוך הרפייה הדרגתית של הוואקום ליד הפטמות. אל תמשוך פתאום ובחזקה את הגביעים לצורך הסרתם מהעטין!

בעלי מכונות חליבה, מוטב שלא יטילו על עצמם טיפול במספר רב מדי של יחידות בבת אחת. יש לתת שהות לחולב להשגיח כראוי על כל פרה ולמנוע חליבת-יתר! דר' שלאם אומר: "מכונת החליבה כבשה לה כבר אף המקום ברוב המשקים ואין עוד לערער את השתלבותה במשק החלב. אולם על הבוקרים להכיר ולדעת את מכונותיהם כשם שהם מכירים את פרותיהם: עליהם להקפיד על שימוש נאות של הציוד. די בשעות אחדות בכל חודש לבדיקת מיתקן החר-ליבה כדי להכריע את כף המאזן של הענף לרווח או להפסד".

ד. חולב

תרגום מקוצר מ"הווארד'ס דיירימן" 10¹⁰ באפריל 1959.

הובא לדפוס ע"י י. ע.

(מאמר שלישי ואחרון יבוא)

שבמקרה זה אין דליי-חליבה שהיו יכולים לספק מילואי וואקום הדרושים;

3. התקנת ווסת-וואקום במקומות מתאימים (לפחות אחד בין ברו ראשון שבעמדות ומשאבת הוואקום) בעלי גודל וצורה מתאימים כדי לשמור על יציבות הוואקום;

4. התקנת פתח אויר בצומת או בגביע כדי לקיים את זרימת החלב;

5. רפידות צרות, עגולות ומתוחות כראוי. ושוב נחזור על החשיבות שבהחלפת אביזרים שנחבלו, שהם אשר גורמים לתנודות בוואקום. נמנה להלן את הליקויים השכיחים ביותר, המופיעים בהמשך הזמן:

1. משאבה שחוקה או רצועה חלקה (שנש-מסת);

2. ווסתים דביקים או רשתות ווסתים סתור מות;

3. מפעמים שנתבלו;

4. פתחים (חורים) סתומים בצומת, או במפעי הגביעים התלולים;

5. פתחי אויר סתומים במפעמים.

נוסיף כאן אזהרה מיוחדת: אם עומדים לעבור מחליבה בדליים לחליבה עם זרימה ישייה (או כשעומדים להוסיף יחידות חליבה לציד), יש להיווכח קודם לכן אם משאבת הוואקום תוכל לעמוד בעומס הנוסף.

המומחים הקליפורנאים מעוררים תשומת לב גם לפרט קטן זה: כשמרכיבים את הגביעים על הפטמות יש להקפיד על כך שצינור החלב, היוצא מהגביעים, לא יתעקם ולא יהיה מפותל. דבר כזה עלול לקרות במכונות מסוימות כשמרכיבים אותן על גבי עטינים מתנענעים, המתמתחים עד קרוב לרצפה.

בגמר החליבה יש הנוהגים "ללחוץ" על צינורות החלב הקצרים של הגביעים כדי לבחון אם החלב ממשיך לזרום. מתצפיות שבוצעו בדיוויס נוכחו שמעשה זה עלול לפגוע ברקמות עדינות של העטין, ולכן יש להימנע מכך. אפשר